

2016-10-28

Dnr Komm2016/01434/S 1985:A

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Ert dnr Ju2016/06572/L7

Remissvar avseende departementspromemorian *Åldersbedömning tidigare i asylprocessen* (Ds 2016:37)

Statens medicinsk-etiska råd (Smer) har getts tillfälle att yttra sig över departementspromemorian *Åldersbedömning tidigare i asylprocessen* och lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning

- Smer välkomnar förslaget att Migrationsverket ges möjlighet att fatta ett tillfälligt beslut om ålder tidigare i asylprocessen. Rådet ser att en lagändring i detta avseende kan innebära förbättringar såväl ur ett barnrättsperspektiv som ett ekonomiskt perspektiv.
- Smer anser att det bör framgå av lagstiftningen att Migrationsverkets skyldighet att erbjuda medicinsk åldersbedömning gäller först efter att en bedömning av muntlig och skriftlig bevisning gjorts och när den asylsökande därigenom inte har gjort sannolikt att han eller hon är underårig. Detta för att inte medicinska åldersbedömningar ska börja användas rutinmässigt när den asylsökandes ålder är oklar.
- Det är viktigt att den asylsökandes integritet respekteras vid en medicinsk åldersbedömning. Smer anser att det bör övervägas om detta bör påpekas i lagtexten.

- Smer anser att det är viktigt att den asylsökande även informeras om *varför* konsekvensen av ett nekat samtycke till medicinsk åldersbedömning utan godtagbar anledning, kan bli att den sökande bedöms ha fyllt 18 år.
- Smer vill betona vikten av att informationen till den asylsökande även anpassas till hans eller hennes mognad, erfarenhet, språkliga bakgrund och andra individuella förutsättningar. Den som har ansvaret för att den asylsökande får informationen bör också så långt som möjligt säkerställa att han eller hon har förstått informationen.
- Smer anser att det är viktigt att den asylsökande, om han eller hon överklagar det tillfälliga beslutet om ålder, får det överprövat så snart som möjligt och att domstolarna ges tillräckliga resurser för detta.

Smers uttalande om medicinska åldersbedömningar i asylprocessen

Smer har i uppdrag att belysa medicinsk-etiska frågor ur ett övergripande samhällsperspektiv. Smer har i oktober publicerat ett uttalande om etiska aspekter när det gäller användningen av medicinska åldersbedömningar i asylprocessen.¹ Rådet konstaterar i uttalandet att frågan aktualiserar flera centrala etiska värden såsom människovärde, personlig integritet, självbestämmande och rättvisa. Uttalandet, som Smer tagit fram på eget initiativ, berör dock inte frågan om det finns ett behov av att åldersbedömningar görs tidigare i processen än vad som är fallet idag. Flera av promemorians förslag anknyter emellertid till de frågor och överväganden Smer diskuterar i uttalandet.

Tillfälligt beslut om ålder

Det föreslås att utlänningslagen (2005:716) ändras så att Migrationsverket så snart som möjligt ska göra en åldersbedömning och fatta ett tillfälligt beslut om den asylsökandes ålder, om det finns skäl att ifrågasätta att sökanden är under 18 år men det samtidigt inte är uppenbart att sökanden har fyllt 18 år. Det anges att nuvarande regler innebär att även de asylsökande som senare bedöms vara vuxna behandlas som barn under asylprocessen och får del av de rättigheter och förmåner som ska tillkomma barn. Det anses inte vara lämpligt att vuxna asylsökande bor med ensamkommande barn på boenden som är anpassade för barn eller att resurser avsatta för barn går till vuxna asylsökande.

Smer välkomnar förslaget och ser att en lagändring i detta avseende kan innebära förbättringar såväl ur ett barnrättsperspektiv som ett ekonomiskt perspektiv. Såsom förslaget är utformat har Smer inga ytterligare synpunkter på att Migrationsverket ges möjlighet att fatta ett tillfälligt beslut om ålder tidigare i asylprocessen.

Medicinsk åldersbedömning innan ett tillfälligt beslut om ålder

Det föreslås vidare att utlänningslagen ändras så att Migrationsverket, innan ett tillfälligt beslut om ålder som innebär att sökanden ska anses ha fyllt 18 år fattas, ska ge sökanden tillfälle att

¹ Smer, *Medicinska åldersbedömningar i asylprocessen – etiska aspekter*, 2016.

genomgå en medicinsk åldersbedömning. En medicinsk åldersbedömning ska få utföras endast om den sökande gett sitt skriftliga samtycke och staten ska stå för kostnaden.

Ett av Smers ställningstaganden² är att en medicinsk åldersbedömning bör genomföras först efter en bedömning av dokument eller annan bevisning samt den asylsökandes egen berättelse, och bara om det råder tvivel kring sökandens ålder. Smer konstaterar därför att medicinska åldersbedömningar inte bör genomföras rutinmässigt.

I skälen för förslaget i promemorian anges att Migrationsverkets skyldighet att erbjuda ensamkommande barn möjligheten att genomgå en medicinsk åldersbedömning gäller i *vissa fall*. Det sägs vidare att i de fall där Migrationsverket, inom ramen för den åldersbedömning som ska göras enligt förslaget, bedömer att den sökande inte genom skriftlig eller muntlig bevisning har gjort sannolikt att han eller hon är underårig bör den sökande erbjudas att genomgå en medicinsk åldersbedömning i syfte att styrka sin uppgivna ålder. Smer konstaterar att utredningen här har samma utgångspunkt som Smer. Smer anser emellertid att dessa förutsättningar bör framgå även av lagtexten. Såsom lagförslaget nu är formulerat kan det uppfattas som oklart att Migrationsverket innan sökanden ges tillfälle att genomgå en medicinsk åldersbedömning ska bedöma skriftlig och muntlig bevisning. Smer ser därför en risk för att lagförslaget i praktiken kan komma att medföra ett mer rutinmässigt användande av medicinska åldersbedömningar än vad som är avsett.

Smer välkomnar att det i lagtexten betonas att en medicinsk åldersbedömning enbart får utföras om sökanden gett sitt skriftliga samtycke³ och att kostnaden för den medicinska åldersbedömningen ska betalas av staten.

Smer vill också påpeka vikten av att den asylsökandes integritet respekteras vid en medicinsk åldersbedömning.⁴ Eftersom många asylsökande kan ha en bakgrund av traumatiska upplevelser är det extra viktigt att vara uppmärksam på integritetsaspekterna vid medicinska undersökningar så att sökandens fysiska och psykiska integritet inte kränks. Det går inte att generellt uttala sig om huruvida valet av en viss medicinsk metod innebär ett godtagbart intrång i den sökandes integritet, utan en bedömning måste göras från fall till fall. Smer anser att det bör övervägas om detta bör påpekas i lagtexten.

Information om medicinsk åldersbedömning

Enligt förslaget ska bestämmelsen i utlänningsförordningen (2006:97) om Migrationsverkets skyldighet att lämna information om möjligheten att genomgå en läkarundersökning för att fastställa ett asylsökande barns ålder, justeras och kompletteras med ett stycke om vad informationen ska omfatta.

Smer konstaterar att förslaget i stort överensstämmer med Smers ställningstagande om den asylsökandes rätt till information.⁵ I förslaget anges att den asylsökande bl.a. ska informeras om

² Se Smers uttalande, p. 2.

³ Se Smers uttalande, p. 5.

⁴ Se Smers uttalande, p. 6.

⁵ Se Smers uttalande, p. 4.

att konsekvensen av ett nekat samtycke till medicinsk åldersbedömning utan godtagbar anledning, kan bli att den sökande bedöms ha fyllt 18 år.

Förslaget enligt promemorian är att sökanden ska erbjudas att genomgå en medicinsk åldersbedömning i de fall han eller hon inte lyckats göra sin underårighet sannolik på annat sätt. Om sökanden utan godtagbar anledning nekar till att genomgå en medicinsk åldersbedömning kommer åldersbedömningen göras utifrån befintlig bevisning, vilket innebär att sökanden med största sannolikhet bedöms ha fyllt 18 år. Detta framgår också av promemorian. Smer vill framhålla vikten av att den asylsökande informeras om detta, alltså *varför* ett nekat samtycke kan leda till att den sökande bedöms ha fyllt 18 år. Smer vill också understryka att det faktum att en asylsökande nekar till att genomgå en medicinsk åldersbedömning aldrig per automatik kan föranleda att han eller hon bedöms ha fyllt 18 år. Migrationsverket måste fortfarande göra en bedömning av befintlig bevisning och samtliga omständigheter, vilket även framhålls i promemorian.

Smer vill vidare betona vikten av att informationen även anpassas till sökandens mognad, erfarenhet, språkliga bakgrund och andra individuella förutsättningar. Den som har ansvaret för att den asylsökande får informationen bör också så långt som möjligt säkerställa att han eller hon har förstått informationen.⁶

Rätt att överklaga tillfälligt beslut om ålder

Det föreslås att det införs en bestämmelse i utlänningslagen som ger den asylsökande rätt att överklaga Migrationsverkets tillfälliga beslut om ålder till en migrationsdomstol. Smer anser att det är viktigt att sökanden kan begära överprövning av det tillfälliga beslutet eftersom det har avgörande rättsverkningar för honom eller henne samt att det kan dröja lång tid innan Migrationsverket gör sin slutliga bedömning av sökandens ålder. Mot bakgrund av detta anser Smer också att det är angeläget att den sökande får beslutet överprövat så snart som möjligt. För detta krävs vidare att domstolarna ges tillräckligt med resurser.

En arbetsgrupp bestående av rådsmedlemmarna Finn Bengtsson, Anna-Lena Sörenson, Barbro Westerholm, Ingemar Engström, Olle Olsson och Nils-Eric Sahlin har berett remissvaret tillsammans med utredningssekreteraren Helena Teréus. Remissvaret har behandlats vid rådets ordinarie sammanträde den 21 oktober 2016. Beslut har därefter fattats per capsulam. I beslutet deltog ledamöterna Kjell Asplund (ordförande), Finn Bengtsson, Sven-Olov Edvinsson, Chatrine Pålsson Ahlgren, Anna-Lena Sörenson, Charlott Qvick, Barbro Westerholm och Anders Åkesson. Vid beredningen av ärendet deltog även de sakkunniga Ingemar Engström, Olle Olsson, Göran Hermerén, Ann Johansson, Nils-Eric Sahlin, Elisabet Wennlund och Bengt Rönngren.

För Statens medicinsk-etiska råd,

Kjell Asplund

⁶ Se Smers uttalande, p. 4.